

Varianty písmen ruské abůky

základní podoba			kurzřiva (odlišná)	variantní podoba	základní psací		variantní psací (pouze částě)	navazování písmen psací abůky	
А	а	<i>а</i>		<i>А</i>	<i>а</i>			автомобиль Маша	автомобиль Маша
Б	б	<i>б</i>		<i>Б</i>	<i>б</i>			барабан балл лоб	барабан балл лоб
В	в	<i>в</i>		<i>В</i>	<i>в</i>	<i>з</i>		висеть овощи ловить	висеть овощи ловить
Г	г	<i>г</i>		<i>Г</i>	<i>г</i>	<i>т</i>		гулять погода орган	гулять погода орган
Д	д	<i>д</i>	<i>Δ g</i>	<i>Д</i>	<i>д</i>	<i>Δ д</i>		давить отдел идти	давить отдел идти
Е	е	<i>е</i>		<i>Е</i>	<i>е</i>			если бегать делать	если бегать делать
Ё	ё	<i>ё</i>		<i>Ё</i>	<i>ё</i>			ёж ёлки бельё ещё	ёж ёлки бельё ещё
Ж	ж	<i>ж</i>		<i>Ж</i>	<i>ж</i>	<i>жэ</i>		живот жужжать	живот жужжать
З	з	<i>з</i>		<i>З</i>	<i>з</i>			звезда беззубый мазь	звезда беззубый мазь
И	и	<i>и</i>		<i>И</i>	<i>и</i>			игла имбирь кит	игла имбирь кит
Й	й	<i>й</i>		<i>Й</i>	<i>й</i>			йогурт йод Нью-Йорк	йогурт йод Нью-Йорк
К	к	<i>к</i>		<i>К</i>	<i>к</i>	<i>к</i>		крикнуть открыть	крикнуть открыть
Л	л	<i>л</i>	<i>Λ λ</i>	<i>Л</i>	<i>л</i>			лук класть полк	лук класть полк
М	м	<i>м</i>		<i>М</i>	<i>м</i>			мама мимо могу	мама мимо могу
Н	н	<i>н</i>		<i>Н</i>	<i>н</i>			носить няня она	носить няня она
О	о	<i>о</i>		<i>О</i>	<i>о</i>			молоко вообще бой	молоко вообще бой
П	п	<i>п</i>		<i>П</i>	<i>п</i>	<i>пн</i>		пупок пьяный купить	пупок пьяный купить
Р	р	<i>р</i>		<i>Р</i>	<i>р</i>	<i>р</i>		рецепт пруд орать	рецепт пруд орать
С	с	<i>с</i>		<i>С</i>	<i>с</i>			серп осёл сесть	серп осёл сесть
Т	т	<i>т</i>		<i>Т</i>	<i>т</i>	<i>тм</i>		трава отъезд тут	трава отъезд тут
У	у	<i>у</i>		<i>У</i>	<i>у</i>			уха уха буду душа	уха уха буду душа
Ф	ф	<i>ф</i>		<i>Ф</i>	<i>ф</i>	<i>фф</i>		фарфор орфоэпия	фарфор орфоэпия
Х	х	<i>х</i>		<i>Х</i>	<i>х</i>			хорёк меховой	хорёк меховой
Ц	ц	<i>ц</i>		<i>Ц</i>	<i>ц</i>	<i>цц</i>		цепь улица	цепь улица
Ч	ч	<i>ч</i>		<i>Ч</i>	<i>ч</i>			челюсть алчный	челюсть алчный
Ш	ш	<i>ш</i>		<i>Ш</i>	<i>ш</i>	<i>шш</i>		шить вошь шерсть	шить вошь шерсть
Щ	щ	<i>щ</i>		<i>Щ</i>	<i>щ</i>	<i>щщ</i>		щи ищу оцуп	щи ищу оцуп
Ъ	ъ	<i>ъ</i>	pouze pokud se celé slovo píše velkými písmeny	<i>Ъ</i>	<i>ъ</i>			съесть объезд	съесть объезд
Ы	ы	<i>ы</i>		<i>Ы</i>	<i>ы</i>			выть лысый сны	выть лысый сны
Ь	ь	<i>ь</i>		<i>Ь</i>	<i>ь</i>			быть ложь режь	быть ложь режь
Э	э	<i>э</i>		<i>Э</i>	<i>э</i>			этот сэкономить	этот сэкономить
Ю	ю	<i>ю</i>		<i>Ю</i>	<i>ю</i>			юг бью Югославия	юг бью Югославия
Я	я	<i>я</i>		<i>Я</i>	<i>я</i>			яблоко моя мясо	яблоко моя мясо

Základní principy výslovnosti a pravopisu ruštiny

SAMOHLÁSKY:

Ruština zná plnohodnotných samohlásek šest, a to: **[a] [e] [o] [u] [i] [y]***

První čtyři samohlásky se **v přízvučných slabikách** vyslovují prakticky stejně, jako české, nehledejme v tom detailní rozdíly. V nepřízvučných slabikách se pak vyslovují jinak, ale o tom si povíme až daleko později.

Dvě zbývající samohlásky, [i] a [y], se v ruštině opravdu ve výslovnosti liší, na rozdíl od češtiny, kde jde jen o pravopisné fosilie. Ruské **И** [i] je vysoké, přibližně jako naše [i], zatímco **Ы** [y] je hlubší a vyslovované vzadu v krku s pusou roztaženou do šířky (rozhodně to **není zaokrouhlené [ü]** jako v němčině — Češi mají bůhvíproč tendenci např. při vysvětlování pravopisu vyslovovat „müslivec“).

SOUHLÁSKY

Ruština má oproti češtině daleko širší uplatnění rozdílu mezi měkkými a tvrdými souhláskami, tzv. **měkkostní korelací**. Zatímco čeština má pouze /d'/, /t'/ a /ň/, ruština může měkčit téměř všechny souhlásky. Většina tvrdých souhlásek se vyslovuje stejně jako naše české, většina měkkých se vyslovuje s jazykem zdviženým k patru, takže výsledný zvuk má jakýsi přídech [ʲ] — nikdy to však není opravdu [j]!

Některé hlásky se pak od českých protějšků liší, jsou to:

- měkké Ď a Ť (дь/ть)** — [dʲ] a [tʲ] jsou ostřejší než české, občas zní trochu jako [dzʲ] a [cʲ]
- tvrdé Ž a Š (ж/ш)** — [ʒ] a [ʂ] jsou hlubší a tvrdší než české, jazyk se prohýbá dolů
- měkké Š (щ)** — [ʂʲ] je vyšší, měkčí a také delší než české, jazyk se zvedá k patru
POZOR! Hlásku Щ nikdy nevyslovujeme jako [šč]!
- měkké Ž (жж/зж)** — [ʒʲ] je vzácné, jen v několika slovech, analogické k [ʂʲ]
- tvrdé L (л)** — [l] je hlubší, tvrdší než české
- měkké Č (ч)** — [tʃʲ] je měkčí než české

Některé skupiny souhlásek nebo i slova se potom vyslovují jinak, než se píší. Většinou to má svůj původ v historickém pravopisu, podobně jako psaní některých jevů v češtině:

ЧН	[ʂn]	булочная [búlaʂnaja], конечно [kan'ěʂna]
ОГО/ЕГО	[ovo]/[evo]	моего [majivó] молодого [maladóva] ([ə/a] si nevšímejte, projdeme je níže)
СТН/ЗДН	[sn/zn]	че́стно [č'ěsna] (kdy naposledy jste vyslovili opravdu [česTný])
СТЛ/ЗДЛ	[sl/zl]	завистли́вый [zav'isl'ivyj]
-ТЬСЯ/-ТСЯ	[cə]	учи́ться [uč'ícə], учи́тся [uč'ícə] (v češtině taky [učice])
ГК	[chk]	мя́кий [m'áčkij], лё́гкий [l'óchkij]
СЧ/ЗЧ/ЖЧ	[šʲ:]	сча́стье [š':ást'jə], счёт [š':ot], му́жчина [muš':ína]
ЧТО	[što]	pouze v « что? » (co?) a ve slovech od něj odvozených

Stejně jako v češtině se znělé hlásky na konci slov vyslovují nezněle. To ale českým mluvčím nečiní potíže, děláme to prostě automaticky:

лёд [l'ot], **мёд** [m'ot] **лоб** [lop] **мог** [mok]

* V rusistice i v odborné literatuře se používá spíše fonetický přepis založený na azbuze, nebo případně IPA. Já v tomto materiálu vždy používám z názorných důvodů „laický“ přepis latinkou, který je pro začátečníky vhodnější. Zájemcům doporučuji zapsat si předmět pod kódem **RJA112 Praktická Fonetika ruštiny**, případně i další — i když se to možná nezdá, i teoretická fonetika může být opravdu zábava.

MĚKČENÍ A JEHO ZÁPIS:

Při psaní ruštiny je třeba zapisovat slabiky několika typů: **DA**, **ĎA**, **DJA** a **ĎJA**, a také samostatně stojící **Ď** a **JA**. K tomu slouží různé kombinace písmen, přičemž k označování měkkosti se užívá nikoliv diakritiky (háčeků), ale písmen pro samohlásky. Jak jsme si řekli, **И** a **Ы** nejsou jen různá písmena, ale i různé hlásky — avšak čtyři zbylé samohlásky lze zapsat vždy dvěma různými písmeny (což známe i z češtiny):

	[a]=	А	×	Я		[o]=	О	×	Ё										
	[e]=	Э	×	Е		[u]=	У	×	Ю		[i]=	И		[y]=	Ы				
čeština:	[e]=	E		ě							čeština:	[i]=	I		Y				

Písmena **Я Е И Ё Ю** se nazývají **jotovaná**. Stojí-li tato písmena na začátku slova nebo po jiné samohlásce, vyslovujeme je s [j] a zapisujeme tak **model JA**. Neplatí to pro **И**, které se na začátku slov čte prostě jako [i]:

ягоды [jágody], **мою** [móju], **мой** [mají], **ёж** [još], **юг** [juk], **если** [jěsli], **Иван** [iván]

Jinak jotovaná písmena fungují stejně jako české **Ě**, takže měkčí předchází souhlásku (jsou to tedy řekněme jakési „a s háčkem“ atp.) a slouží proto k zápisu dané samohlásky po měkké souhlásce (**model ĎA**), zatímco písmena **А Э Ы О У** slouží k zápisu samohlásky po tvrdé souhlásce (**model DA**):

де × **дэ** = dě × de [d'e×de], **дя** × **да** = dǎ × da [d'a×da], **ню** × **ну** = nǔ × nu [n'u×nu]

Ruština však má daleko více párů měkká×tvrdá souhláska než čeština (my máme jen d', t', ň):

бя × **ба** [b'a × ba], **фё** × **фо** [f'o × fo], **гю** × **гу** [g'u × gu] a spousta dalších, viz výše.

Pozor! Tyto slabiky nikdy nevyslovujeme jako [bja, fjo, gju]! Takové slabiky se zapisují jinak (viz níže **model DJA**) a v ruštině se také objevují. Vyslovovat [bja] namísto [b'a] by byla stejná chyba jako říkat v češtině třeba [djítje] namísto „dítě“.

Pokud chceme zapsat např. samotné [b'] — **model Ď**, když stojí např. na konci slabiky nebo na konci slova a žádné vokály už nenásledují, musíme měkkost označit tzv. **měkkým znakem** (ten funguje vlastně jako takový „samostatný český háček“):

конь [kon'], **день** [d'en'], **ноль** [nol'], **мать** [mat'], **деньги** [d'éng'i], **лось** [los']

Pokud je potřeba zapsat kombinaci měkké souhlásky, souhlásky [j] a ještě další samohlásky (tedy například [b'ja, f'jo, g'ju] — **model ĎJA**), a to je v ruštině potřeba poměrně často, použije se **jotované písmeno i měkký znak zároveň**:

бью [b'ju], **пью** [p'ju], **лёт** [l'jot], **солью** [sol'jú], **дерёвья** [d'erév'ja], **друзья** [druz'já]

Pokud je naopak potřeba zapsat zmiňovanou kombinaci tvrdé souhlásky, [j] a ještě samohlásky (**model DJA**), což se naopak v ruštině příliš často nestává, tak, aby tedy opravdu bylo vysloveno tvrdé [b], použije se **jotované písmeno spolu s tvrdým znakem** (ten jaksi „udrží“ předchází souhlásku tvrdou). K této kombinaci dochází v ruštině v jediném případě, a to na švu předpony končící na tvrdou souhlásku a kořene slova začínajícího na [j] (včetně cizích slov).

Lepší si to bude ukázat na příkladu:

об-	ездить	>>	объезд	суб-	ект	>>	субъект
[ob]	[jézd'it']	>>	[abjést]	с-	есть	>>	съесть
ob-	jezdit	>>	objezd	из-	ять	>>	изъять

Analogickým jevem v češtině je právě ten „objezd“ — píšeme „bje“, protože uchováváme předponu a kořen oddělené (nikdo z nás už snad nenapíše „oběžd“ nebo „suběkt“). Rozdíl je ten, že v češtině bychom objezd i oběžd vyslovili stejně, zatímco v ruštině přítomnost měkkého a tvrdého znaku **mění výslovnost a může měnit i významy**:

сесть	[s'estʲ] — sednout	солю́	[sal'ú] — solím (polévku)
съесть	[sjestʲ] — s-jíst > sníst	солю́ю	[sal'jú] — sleju (tekutiny dohromady)

Mohli jste si všimnout, že celá předchozí stránka byla plná vyslovovaných [j], a přitom jsme neviděli jediné písmeno **Й**. To proto, že se používá pouze na konci slabik (na začátcích slabik můžeme vždy použít některé z jotovaných písmen) a také v některých přejatých slovech:

мой [moj], **злой** [zloj], **бей** [b'ej], **пой** [poj], **йод** [jot], **йогурт** [jogurt], **Нью-Йорк** [n'jujork],

Měkčení má ale i své meze. Některé souhlásky jsou vždy měkké a některé vždy tvrdé. Po nich je pak pravopis specifický a je třeba si jej zapamatovat. Některé hlásky pak mají i jiná pravopisná omezení (jako i čeština: *nikdy nepiš tvrdé Y po C — proč? — proto!*):

Э píšeme pouze na začátku slov (popř. kořenů slov) a v několika málo přejatých slovech.

Е píšeme všude jinde — proto už se psaním **Е/Э** nebudeme u dalších hlásek zabývat a soustředíme se na psaní **А/Я, Ы/И, О/Ё, У/Ю**:

Г, К a Х jsou naopak než v češtině — mohou být i měkké!

— píšeme po nich vždy jen **И** a taky ho i vyslovujeme

— psaní **ГЯ, ГЁ, ГЮ** je možné jen v cizích slovech, v ruských píšeme jediné **ГА, ГО, ГУ**

Ж a Ш jsou vždy tvrdé! **Ч a Щ** jsou vždy měkké!

— píšeme po nich vždy jen **И**, nikdy **Ы**! Po **Ч** a **Щ** se také pouze měkké **И** vyslovuje.

— po **Ж** a **Ш** však vždy vyslovujeme [y]! (je to šílené, ale je to tak)

— psaní **ЖЯ, ЖЮ, ШЯ, ШЮ, ЧЯ, ЧЮ, ЩЯ, ЩЮ** je možné jen v cizích slovech, a to velmi výjimečně, v ruských píšeme jediné **ЖА, ЖУ, ША, ШУ, ЧА, ЧУ, ЩА, ЩУ**

— výběr mezi **О** a **Ё** je velmi složitý, ale vyslovuje se vždy tvrdě [žo], [šo], nebo vždy měkce [č'o], [š'o].

Ц je vždy tvrdé!

— v kořeni slov skoro nikdy nepíšeme **Ы**, drtivá většina slov se píše s **И** (výjimky tvoří slova **цыгán, цыплёнок, цыпóчки** a **цыц**! — jediná vyjmenovaná slova v ruštině), v sufixech a koncovkách se pak můžou psát **И** i **Ы**. Vždy ale vyslovuje pouze [cy]!

— psaní **ЦЯ, ЦЁ, ЦЮ** je možné jen v cizích slovech, v ruských píšeme **ЦА, ЦО, ЦУ**

И se nikdy nepíše na začátku slov!

— občas se tam ale vyslovuje, když předcházela tvrdá předložka (с **Иваном** [syvánəm])

Je třeba si uvědomit, že například psaní **ЧА** namísto **ЧЯ**, je záležitostí čistě pravopisnou a že s podstatou hlásek nijak nesouvisí — stále vyslovujeme měkké [č'], jako kdyby se po něm **Я** opravdu psalo! Stejně tak potom i při psaní **ЖИ, ШИ** je třeba vyslovovat [žy] a [šy], nehledě na pravopis.

PŘÍZVUK A REDUKCE

Ted, když jsme si vysvětlili, jak se vyslovují jednotlivé hlásky a jak je třeba číst jednotlivá písmena a jejich kombinace, přejdeme k celým slovům. Dominantním prvkem určujícím výslovnost ruského slova je vždy **přízvuk**.

Přízvuk v ruštině se zpravidla v textu neoznačuje, pouze ve výjimečných případech uvidíte např. slovo **больших** (větších) s čárkou k rozlišení od slova **больших** (velkých), ve kterém se čárka naopak nepíše. Nad písmenem **Ě** se čárka nepíše ani ve slovnících a učebnicích, protože **Ě** je vždy přízvučné. Bohužel, Rusové velmi často tečky nad **Ě** vynechávají a píší prostě **E**.

Zatímco čeština má přízvuk stálý na první slabice a navíc poměrně slabý, ruský přízvuk je velmi **silný**, je **volný** (takže může stát na jakékoliv slabice slova) a také **pohyblivý** (takže v různých tvarech slova může stát na jiných slabikách!). V jistém smyslu tak nahrazuje naše dlouhé samohlásky, které ruština nemá. Stejně jako ony potom rozlišuje významy jednotlivých slov nebo tvary jednoho slova:

мукá	—	му́ка	ру́ки	—	(без) руки́	узнаю́	—	узнаю́
mouka		muka	ruce		(bez) ruky	poznám		poznávám

Kromě tohoto rozlišování je pak přízvuk důležitý ještě z dalšího důvodu: **silně ovlivňuje výslovnost slabiky!** Zatímco přízvučné slabiky se vyslovují plnohodnotně a každé **O** je v nich opravdu vyslovováno jako [ó], nepřízvučné slabiky se ve výslovnosti oslabují a samohlásky v nich se **redukují**. Redukce se pak na jednotlivých samohláskách projevuje různou měrou:

ÁKÁNÍ: nepřízvučné **O** a **A** vyslovujeme jako [a] v slabikách před přízvukem a jako neutrální [ə] v ostatních slabikách (za přízvukem nebo daleko před ním):

молоко́ [malakó], **воо́бщэ́** [vəbš'ɛ], **мо́лот** [mólat], **бобёр** [bab'ór], **она́** [aná]

ÍKÁNÍ: nepřízvučná **E** a **Я** vyslovujeme jako [i] v slabikách před přízvukem a jako neutrální [ə] v ostatních slabikách (za přízvukem nebo daleko před ním):

берёза [b'ir'óza], **языко́вая** [jizykavájə], **веду́** [v'idú], **пояса́** [pəjisá]

молода́я [maladájə], **гра́ждане** [gráždán'ə], **её́ яи́чницей́** [jijó jjí'š':nicaj]

ÝKÁNÍ: nepřízvučná **E** po hláskách **Ж, Ш** a **Ц** vyslovujeme jako [y] (vlastně součást íkání)

женá [žyná], **шепта́ть** [šyptát'], **целова́ть** [cylavát']

Někdy se tato tři jednoduchá pravidla zdánlivě narušují kvůli pravopisu, například ve slově **часы́** se písmeno **A** píše pouze kvůli **Ч** (viz výše), zatímco „logicky“ by se po měkkém [č] mělo psát **Я**. Proto se také vyslovuje [č'isý] a ne [č'asý] — jako kdyby tam **Я** opravdu bylo.

V některých cizích slovech pak k redukci nedochází, nejčastěji tam, kde se vyskytují dvojhásky. Naopak některá i nově přejatá slova a jména se redukují:

ра́дио [rad'io], **какао́** [kakáo], **То́кио** [tók'io], **моби́льник** [mab'il'n'ik], **покемо́н** [pak'imón]

Hlásky [a], [i], [u] a [y] jsou redukcí zasahovány také, ale v menší míře. Stačí je vyslovovat jako krátké samohlásky české, občas pak ještě kratší, pokud jsou od přízvuku dále.

Celý tento popis je velmi zjednodušený — proces redukce je daleko složitější, (tak především se neredukuje „я“, ale „a po měkkých souhláskách“ atp.), zahrnuje i další hlásky, a jeho výsledky se mohou lišit dle hláskového okolí, dle pozice slabiky ve slově a také podle dialektu mluvčího!

Základní korespondence mezi ruštinou a češtinou

Vzhledem k tomu, že jsou čeština s ruštinou příbuzné, nalezneme v nich řadu společných prvků. Některá slova si odpovídají zcela, některá jsou díky jazykovému vývoji značně odlišná, a velká většina slov pak stojí někde mezi těmito dvěma extrémy.

Pro pasivní porozumění ruskému textu je výhodou osvojit si několik základních pravidel pro „převod“ slov z ruštiny do češtiny. Nejsou nikdy stoprocentní a nikdy je nepoužívejte k vytváření slov, která byste neznali — skoro nikdy se netrefíte... Ale mohou značně pomoci při čtení neznámých slov:

-Г-	-Н-	говорить, рог, грибы	hovořit, roh, hříby (houby)
-Щ-	-ШЬ-	учи́лище, ещѐ, щеня́та	učiliště, ještě, štěňata
-ОРО-	-РА-	го́род, сторо́на, воро́на	hrad (město), strana, vrána
-ОЛО-	-ЛЕ/LA-	молоко́, го́лод, зо́лото	mléko, hlad, zlato
-ЕРЕ-	-ŘЕ-	бе́рег, пере́нос, дере́во	břeh, přenos, dřevo (strom)
-ЕЛЕ-	-LE-	пелена́ (velmi málo slov)	plena
О-	JE-	о́зеро, оле́нь, оди́н	jezero, jelen, jeden
-Л-	-DL/TL-	ши́ло, ве́л, мы́ло, са́ло	šídlo, vedl, mýdlo, sádlo
-ЗВ/ЦВ-	-HV/KV-	звезда́, цвет	hvězda, květ
-Ю-	-JI-	юг, Ю́рий, люби́ть	jih, Jiří, líbit
-РЬ-	-Ř-	река́, пека́рь, крича́ть	řeka, pekař, křičet
-О́-	-Ů-	нож, ко́нь, купцо́в, враго́в	nůž, kůň, kupců, vrahů

Občas se zdá, že se hlásky v obou jazycích prohodily, nejčastěji k tomuto prohození dochází ve spojeních obsahujících **R** a **L**: **тарелка** ~ talíř, **ладо́нь** ~ dlaň, **долг** ~ dluh, **а́лчный** ~ lačný

Ruština také nezná žádné slabikotvorné souhlásky, takže všude, kde v češtině jsou, musí být v ruštině vsunuta nějaká samohláska, nejčastěji **O**: **во́лк** ~ vlk, **го́рб** ~ hrb, **го́рло** ~ hrdlo.

Stejně jako v češtině, i v ruštině se při skloňování a časování do slov vsouvají a mizí „vycpávkové“ samohlásky. V češtině je to nejčastěji **E** (švec, ševce... Hašek, Haška... pes, psa...), v ruštině takto fungují **E** vždy po měkkých souhláskách (**по́лька, по́лек... ру́чка, ручек...**) a také **O** vždy po tvrdých souhláskách (**по́лка, по́лок... бу́лка, бу́лок... пу́пок, пупка́...**).

Ruština v podstatě nezná dvojhlásky. Namísto českého **OU** stojí v ruských slovech nejčastěji **У** (**му́ха** ~ moucha, **служи́ть** ~ sloužit). Namísto latinských či řeckých **AU** a **EU** se v ruštině setkáme s **AB** a **EB** (**автома́т** ~ automat, **Австра́лия** ~ Austrálie, **Евро́** ~ Euro, **евну́х** ~ eunuch).

I v mezinárodních termínech a slovech původem z řečtiny si pak můžete povšimnout, že ruština přejala řecké hlásky jinak než čeština. Česká slova s **B** mají v ruštině **В** (**Вавило́н** ~ Babylon, **си́мвол** ~ symbol), slova s původním TH, v češtině psaná **T**, mají v ruštině **Ф** (**орфогра́фия** ~ ortografie, **Фе́дор** ~ Teodor). Ruština také ve všech cizích slovech zásadně přejímá a píše pouze měkké **И** (**физика́** ~ fyzika, **си́мвол** ~ symbol, **Кипр** ~ Kypr) a všechna dlouhá **É** přejala také jako měkké **И** (**Афи́ны** ~ Athény).

Problematické otázky ruského pravopisu

Stejně jako má čeština měkké I a tvrdé Y, psaní mě/mně, předpon s-/z- nebo jednoho -n- či dvou -nn-, potýká se ruština se svými vlastními pravopisnými problémy. Některé jsou shodné s češtinou (právě psaní dvou -nn-, velká písmena, interpunkce), jiné jsou typické pouze pro ruský pravopis. Na úvod je především třeba říci, že ruština téměř nezná pravidla pro psaní **И/Ы** (vyjma těch, které jsme si popsali u Г, К, Х, Ж, Ш, Щ, Ч a Ц, po kterých se skoro nepíše Ы), protože Rusové prostě rozdíl mezi těmito dvěma hláskami slyší.

PSANÍ TVRDÉHO ZNAKU

Píše se pouze tam, kde jsme si ho definovali, tedy jako rozdělovací znak mezi předponou a kořenem. Předpona musí končit na tvrdou souhlásku (**от-, из-, об-, под-, над-**) a kořen musí začínat na [j-] (**ездить, явить, ехать, есть**). Týká se to také slov složených, ačkoliv je to jev poměrně vzácný (**трехъярусный**) a také slov cizích, ve kterých je „vidět“ předpona (**инъекция, адъютант, объект**). Nikde jinde se již dnes tvrdý znak nepíše, ačkoliv ho občas uvidíte na konci slov — pokud se text nebo nápis snaží stylizovat do starého pravopisu (např. noviny **коммерсантъ**)

PSANÍ MĚKKÉHO ZNAKU

Měkký znak to má daleko složitější. Píše se totiž často jen z historických důvodů i tam, kde by logicky být vůbec neměl (zvláště po písmenech Ж, Ш, Ч, Щ, která měkčení nepotřebují). Kde tedy všude napsat měkký znak?

- Tam, kde je slyšet. Tedy opravdu tam, kde měkčí (**свадьба, пью, пять, дробь...**)
- Ve slovech ženského rodu končících na souhlásku. A to bez rozdílu toho, zda je tam slyšet nebo není (**тетрадь, форель, ale i мышь, ночь, молодёжь, рожь...**).
- V infinitivech sloves končících na souhlásku. Opět nehledě na výslovnost (**быть, шить, говорить, ale také печь, жечь, волочь, течь...**).
- V rozkazovacím způsobu sloves, končícím na souhlásku kromě й, a to také nehledě na výslovnost (**рой/ройте, ale встань/встаньте, жарь/жарьте, a hlavně také плачь/плачте, режь/режьте, ешь/ешьте, спрячь/спрячьте...**).
- Vždy v druhé osobě čísla jednotného všech sloves (**говоришь, мбешь, видишь...**).
- Na konci mnoha částic a příslovcí (**ведь, сплошь, вскачь, лишь, настежь...**).

Toto jsou jen základní pravidla. Existuje také spousta dalších pro psaní měkkého znaku uprostřed slov (**Сибирь** ale **Сибирский**), při skloňování (**башня** ale **башен**) atp.

PSANÍ PŘEDPON NA S-/Z-

Ruština především nezná samotnou předponu **З-**, takže zde vždy píšeme pouze **С-!**

Předpony **БЕЗ-, ПОЗ-, РАЗ-, ЧЕРЕЗ-, ЧРЕЗ-, ВОЗ-, ВЗ-, ИЗ-, НИЗ-** se píší se **-С-**, pokud se připojují ke slovu na neznělou souhlásku (stejný princip jako ve slovenštině):

беззубый × беспечный, развезти × рассыпать, изгнать × истечь, вознести × восход

Předpony **РОЗ-/РАЗ-** vybíráme podle přízvuku. **РОЗ-/РОС-** je přízvučná, **РАЗ-/РАС-** nikoliv: **розыгрыш × разыграть, роспись × расписать, розыск × разыскать, россыпь × ...**

PSANÍ REDUKOVANÝCH SAMOHLÁSEK

Asi největší kámen úrazu mezi ruskými školáky. Vzhledem k tomu, že prakticky všechno se vyslovuje jako [a], [i] nebo [ə], je občas těžké určit, kde psát **A** nebo **O**, a **E**, **И** nebo **Я**. K určení správného pravopisu je vždy třeba prověřovat příbuzná slova a hledat nějaké, kde se daná slabika nachází pod přízvukem.

ч?стотá — **ча́стый** > **частотá**
ч?стотá — **чи́стый** > **чистотá**

разр?дить — **ре́дкий** > **разредить**
разр?дить — **разря́д** > **разрядить**

Další pomůckou pro výběr mezi **И** a **Е**, jsou příbuzná slova, v nichž se vyskytuje **Ё** — to se střídá výhradně s **Е** (**зе́л?нь, зел?неть, зел?новáтый** — **зе́лёный**).

Jsou však i případy, kdy takové příbuzné slovo nenalezneme. Například ve slově **молоко́** si druhé **О** odvodíme přídavným jménem **моло́чный**, ale to první si prostě musíme zapamatovat. Většina slov se však odvodit dá a my, coby cizinci učící se ruštinu, se stejně slovíčka učíme už se správným pravopisem a často také díky češtině víme, že se správně píše např. **коза́** a ne „казá“.

A nakonec jsou tu případy, kdy je střídání systematické, nedá se odůvodnit a musíme si ho zapamatovat jako pravidlo:

Е	соберу́	блесте́ть	растере́ть	умере́ть	запере́ть
И	собираю́	блиста́ть	растира́ть	умира́ть	запира́ть

V uvedených případech platí pravidlo, že pokud následuje v další slabice **A**, pak se v oné neurčité slabice píše **И** — ale existují i další systematické jevy, spojené také s významem jednotlivých slov, např. srovnávat: **равня́ть** ~ porovnávat (mezi sebou) × **ровня́ть** ~ zarovnávat (naplocho).

NEJVÝRAZNĚJŠÍ ROZDÍLY MEZI ČESKÝM A RUSKÝM PRAVOPISEM

Zápornky НЕ u sloves se píší zvlášť!

V češtině píšeme „nemyslím si“, ruština zápornku odděluje „**я не думаю**“. Výjimkou jsou jen slova, která bez **не-** nemají význam (**ненави́деть, негодова́ть**) a také slovesa s předponou **недо-** (**недосыпа́ть, недова́полнить**). Zvláštní pravidla pak platí pro přechodníky, přídavná jména slovesná a další odvozeniny (**несмотря́, незна́ющий челове́к** × **не зна́ющий меня́ челове́к**).

Národnosti se píší s malým písmenem!

Vždy a všude **чех, слова́к, ру́сский, америка́нец, каза́х, эскимос, индус, кита́ец...**

Všechny vsuvky se oddělují čárkami, včetně modálních slov.

V ruském textu naleznete daleko víc čárek, protože se z obou stran musí vydělovat spousta slov vyjadřujících modalitu. Srovnejte:

To já samozřejmě vím.	× Я э́то, коне́чно, зна́ю. / Я э́то, есте́ственно, зна́ю.
On to nejspíš neví.	× Он, наве́рное, не зна́ет. / Он, ка́жется, не зна́ет.
Ona má prý novou knihu.	× У неё, говоря́т, но́вая кни́га. / У неё, мол, но́вая кни́га.
On je tam mimochodem taky.	× Он, кста́ти, то́же там. / Он, между́ прочим, то́же там.

Obecně je psaní interpunkčních znamének v ruštině složitější než v češtině. Naopak psaní velkých písmen je v ruštině jednodušší a snazší.

*Doporučuji si zapsat předmět **RJA119 Cvičení z ruského pravopisu**, kde se jednotlivé pravopisné jevy procházejí podrobněji, než jen na dvou papírech A4. Ruský pravopis je velmi komplikovaný a toto shrnutí bohužel ani zdaleka nepostihuje ani běžné každodenní potřeby.*

Základy skloňování

Stejně jako v češtině, skloňuje i ruština podstatná a přídavná jména, zájmena a číslovky, vyjadřuje kategorie mužského(♂), ženského(♀) a středního(☉) rodu a také jednotné a množné číslo. Stejně jako v češtině existují slova obecného rodu (sirota — **сирота**), slova pomnožná a látková atp.

Na rozdíl od češtiny pak ruština postrádá vokativ (5. pád) a u přídavných jmen a zájmen také nerozlišuje rod v množném čísle (jako hovorová čeština: velký kluci, velký holky, velký letadla — **большие мальчики, большие девочки, большие окна**). Množné číslo je pak obecně daleko více unifikované než v češtině — ve všech rodech a všech typech skloňování platí, že čtvrtý pád se rovná prvnímu (u životných slov druhému) a všechny třetí, šesté a sedmé pády mají shodné koncovky pro prakticky všechna slova (3.: -АМ/ЯМ, 6.: -АХ/ЯХ, 7.: -АМИ/ЯМИ), výjimku tvoří jen několik slov s už tak nepravidelným skloňováním.

Velkým rozdílem oproti češtině je pak kategorie nesklonných slov. Čeština je sice zná také (parte, finále, kiwi, whiskey), nicméně v ruštině jich je daleko větší množství a jedná se o slova daleko častější (**кофе, метрo, радио, какао, беж, хаки,...**). I u nesklonných slov je pak třeba znát jejich rod, protože ten se projevuje při spojení s přídavným jménem (**мохнатый киви × мохнатая киви**).

SKLOŇOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN

Ruština nerozeznává „vzory“ jako čeština. Nejsou totiž během výuky ruských dětí potřeba. Učebnice často uvádí stejná slova jako vzory pro skloňování (nejčastěji завод, автомобиль, школа, тетрадь, неделя) — já jsem některé zaměnil za kratší, aby se vešla do tabulky, nicméně skloňování funguje stále stejně.

Namísto vzorů zná ruština kategorie **I., II. a III. skloňování**, do kterých mohou patřit i slova různých rodů (podobné je to např. v češtině, kde se vzory žena a předseda liší jen v drobnostech). Kromě těchto tří pravidelných skupin existuje celá plejáda nepravidelně skloňovaných slov a také slov s malými odchylkami od normy. Velký význam hraje také přesun přízvuku, přičemž v jednotlivých skloňovacích typech jsou často slova, v nichž se přízvuk přesouvá různými způsoby. Proto také v tabulkách neuvádím přízvuky — nejsou totiž v daných typech závazné.

Obecně se pak tyto tři skloňovací typy dělí na měkké a tvrdé druhy, pro které platí následující principy:

- koncovky bývají stejné, jen zápis vypadá jinak [*kn'ígá > kn'ígø × n'ed'él'a > n'ed'él'ø*]
- v tvrdém skloňování potkáváme **-О-**, v měkkém **-Е-** (книгoй × неделeй)
- pokud je už v tvrdém skloňování **-Е-**, v měkkém bude také (книгe × неделe)

Vznikají tak páry koncovek obsahující a/я, y/ю, ы/и, o/e, e/e.

Pořadí ruských pádů je jiné a jejich názvy jsou následující:

Именительный	(кто-что?)	1.	nominativ	
Родительный	(кого-чего?)	2.	genitiv	
Дательный	(кому-чему?)	3.	dativ	
Винительный	(кого-что?)	4.	akuzativ	
Творительный	(кем-чем?)	7.	instrumentál	† prohozené pády
Предложный	(ком-чём?)	6.	lokál	‡ oproti češtině

PRVNÍ SKLOŇOVÁNÍ — Slova mužského, ženského i obecného rodu končící na -А / -Я

		Tvrdé skloňování		-ш -ж	Měkké skloňování		
		základní	-г -к -х	-ч -щ	základní	-j (-ья)	-ия
Jednotné číslo	И	школа	книга	груша	неделя	статья	армия
	Р	школы	книги	груши	недели	статьи	армии
	Д	школе	книге	груше	неделе	статье	армии
	В	школу	книгу	грушу	неделю	статью	армию
	Т	школой школою	книгой	грушей душой	неделей	статьей	армией
	П	школе	книге	груше	неделе	статье	армии
Мноžné číslo	И	школы	книги	груши	недели	статьи	армии
	Р	школ	книг	груш	недель	статей	армий
	Д	школам	книгам	грушам	неделям	статьям	армиям
	В	школы баб	книги полек	груши душ	недели бабуль	статьи свиней	армии Марий
	Т	школами	книгами	грушами	неделями	статьями	армиями
	П	школах	книгах	грушах	неделях	статьях	армиях

— Koncovky jsou v zásadě jednotné, pouze se liší v psaní а/я, ы/и — skupina po -к-г-х se vyčleňuje pouze kvůli psaní -и. Vymyká se pouze skupina -ия, kde došlo ke splnutí -ие- v и.

— Čtvrtý pád množného čísla má dva tvary, neboť u neživotných slov odpovídá čtvrtý pád prvnímu, zatímco u životných odpovídá čtvrtý pád druhému („vidím babiček“ — jako ve slovenštině).

— **Sedmý pád jednotného čísla** u skupiny po -ш/-ж/-ч/-щ má dva tvary, kdy přízvukná koncovka má vždy -ой, zatímco nepřívukná vždy -ей.

— Na rozdíl od češtiny se slova mužského rodu na -А/Я skloňují stejně jako slova rodu ženského (председатель, председатели, председатели × **дедушка, дедушки, дедушке**)

— Téměř u všech slov lze **v sedmém pádě jednotného čísla** použít alternativní, starší a poetickou koncovku -ою/ею. Několik málo slov pak má také koncovku -ей/ёю (**книгою, грушею, свиньёю**)

PRVNÍ SKLOŇOVÁNÍ ODPOVÍDÁ ČESKÝM VZORŮM ŽENA/PŘESEDÁ

DRUHÉ SKLOŇOVÁNÍ NA NÁSLEDUJÍCÍ STRANĚ!!!

ТРЕТІ SKLOŇOVÁNІ — Slova ženského rodu končící na měkké souhlásky + slovo **путь**

		⓪	-ш/ж/ч/щ	ПУТЬ Ⓜ			⓪	-ш/ж/ч/щ	ПУТЬ Ⓜ
Jednotné číslo	И	кость	печь	путь	Мноžné číslo	И	кости	печи	пути
	Р	кости	печи	пути		Р	костей	печей	путей
	Д	кости	печи	пути		Д	костям	печа́м	путя́м
	В	кость	печь	путь		В	кости лошадей	печи мышей	пути
	Т	костьюю	печью	путём		Т	костями	печа́ми	путя́ми
	П	кости	печи	пути		П	костях	печа́х	путя́х

— Koncovky ve skupině po sykavkách se liší jen kvůli pravopisu (nepíšeme po nich Я).

— K tomuto skloňování patří také slova мать a дочь, které při skloňování přibírají v některých pádech sufix -ер- (**матери, матерью, ... дочки, дочерью, ...**).

ТРЕТІ SKLOŇOVÁNІ ODPOVÍDÁ ČESKÉMU VZORU KOST

DRUHÉ SKLOŇOVÁNÍ — Slova mužského rodu končící na souhlásku, slova středního rodu končící na -О / -Е

		Tvrdé		-ш -ж -ч -щ -ц		Měkké skloňování						
		Ⓜ	Ⓢ	Ⓜ	Ⓢ	Ⓜ	Ⓢ	-j Ⓜ	-j Ⓢ	-ij Ⓜ	-ij Ⓢ	-ej Ⓜ
Jednotné číslo	И	дом	мясо	нож	училище	стиль	поле	чай	устье	солярий	знание	улей
	Р	дома	мяса	ножа	училища	стиля	поля	чая/чаю	устья	солярия	знания	улья
	Д	дому	мясу	ножу	училищу	стилю	полю	чаю	устью	солярию	знанию	улью
	В	дом идиота	мясо	нож врача	училище	стиль учителя	поле	чай попугая	устье	солярий геня	знание	улей воробья
	Т	домом	мясом	ножом пляжем	училищем	стилем	полем	чаем	устьем	солярием	знанием	ульем
	П	доме /-у	мясе	ноже	училище	стиле	поле	чае	устье/-ьи	солярии	знании	улье
Množné číslo	И	дома заводы	мяса	ножи	училища	стили учителя	поля	чаи	устья	солярии	знания	ульи
	Р	домов	мяс	ножей	училищ	стилей	полей	чаев	устьев	соляриев	знаний	ульев
	Д	домам	мясам	ножам	училищам	стилям	полям	чаям	устьям	соляриям	знаниям	ульям
	В	дома идиотов	мяса	ножи врачей	училища	стили учителей	поля	чаи попугаев	устья	солярии гениев	знания	ульи воробьёв
	Т	домами	мясами	ножами	училищами	стилями	полями	чаями	устьями	соляриями	знани	ульями
	П	домах	мясах	ножах	училищах	стилях	полях	чаях	устьях	соляриях	знани	ульях

— Koncovky jsou opět jednotné, pouze se liší v psaní а/я, ы/и. Skupina po -к/г/х existuje i zde, ve skupinách na j/ij došlo ke splnutí -ие- v и.

— V mužském rodě hraje životnost roli v obou číslech (u neživotných slov odpovídá čtvrtý pád prvnímu, u životných odpovídá druhému).

— Sedmý pád skupiny po -ш/-ж/-ч/-щ má dva tvary, kdy přízvučná koncovka má vždy -óm, zatímco nepřízvučná vždy -ем.

— **První pád množného čísla** má u různých slov buď koncovku -а/я, nebo -ы/и. Tato slova je třeba si zapamatovat, přičemž někdy jsou možné obě možnosti (**догово́ры** × **догово́ра**) a někdy výběr koncovky mění význam slova (**учи́тели** ~ velcí učitelé dějin × **учите́ля** ~ prostě učitelé).

— **Druhý pád množného čísla mužského a středního rodu** je velmi rozmanitý a má největší variaci koncovek (ø/ов/ев/ёв/ьев/ьёв/иев/иёв/ей/ьей/ий/ян/ён/ен). Tuto formu je vždy třeba se naučit. Bývá nepravidelná, často závisí na přízvuku či předcházející hláске, nebo je neodůvodnitelná.

— **Druhý pád jednotného čísla** má u některých slov koncovku у/ю při vyjádření části celku (**без ча́я** × **стака́н ча́ю**, **без са́хара** × **кусо́к са́хару**).

— **Šestý pád jednotného čísla** má u některých slov koncovku у/ю při vyjádření místa (**о до́ме** × **в до́му**, **о ле́се** × **в ле́су**).

DRUHÉ SKLOŇOVÁNÍ ODPOVÍDÁ VĚTŠINĚ ZBYLÝCH ČESKÝCH VZORŮ (nejvíce LES a MĚSTO — zahrnuje i pán, hrad, muž, stroj, moře, stavení).

SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN

	Tvrdé skloňování				-Г -К -Х		Měkké skloňování				
	Ⓜ	Ⓢ	Ⓩ	množné	Ⓜ (Ⓢ)	množné	Ⓜ	Ⓢ	Ⓩ	-ш/ж/ч/щ Ⓩ	množné
И	добры́й	добро́е	добро́я	добро́е	плохо́й	плохи́е	летни́й	летне́е	летня́я	хороша́я	летни́е
Р	добро́го		добро́й	добро́ых	плохо́го	плохи́х	летне́го		летне́й	хороше́й	летни́х
Д	добро́му		добро́й	добро́ым	плохо́му	плохи́м	летне́му		летне́й	хороше́й	летни́м
В	добры́й	добро́е	добро́ю	добро́е	плохо́й	плохи́е	летни́й	летне́е	летню́ю	хорошу́ю	летни́е
	добро́го		добро́ых	добро́ых	плохо́го	плохи́х	летне́го			летни́х	
Т	добро́ым		добро́й	добро́ыми	плохи́м	плохи́ми	летни́м		летне́й	хороше́й	летни́ми
П	добро́м		добро́й	добро́ых	плохо́м	плохи́х	летне́м		летне́й	хороше́й	летни́м

— dále existuje typ na -j (**волчий – волчье – волчья – волчьи**), skloňuje se jako měkká přídavná jména, jen má před všemi koncovkami měkký znak (vyjma jediného tvaru, kterým je právě 1.p. j.č. m.r. **волчий**): **о птичьем молоке, с коровьим выменем...**

— slova končící na -г/к/х se chovají v jednotném čísle jako tvrdá přídavná jména (vyjma sedmého pádu), a v množném čísle jako měkká. Nicméně i toto je způsobeno pouze pravidlem o psaní И по Г/К/Х.

— slova končící na sykavky se chovají v mužském a středním rodě, a také v množném čísle jako měkká přídavná jména, v prvním a čtvrtém pádě jednotného čísla ženského rodu však mají přípony tvrdé (opět částečně pravopisný jev způsobený psaním И a Я po Ж, Ш, Ч, Щ).

— oproti češtině je většina cizích přídavných jmen v ruštině řazena mezi tvrdé vzory (populární × **популярный**, optimální × **оптимальный**).

SKLOŇOVÁNÍ ZÁJMEN

И	я	ты	он + оно	она	мы	вы	они		весь + всё	вся	этот	мой	наш	что	кто
Р	меня́	тебя́	его́/него́	её́ / неё́	нас	вас	их / них	себя́	всего́	всей	э́того	моего́	на́шего	че́го	кого́
Д	мне	тебе́	ему́/нему́	ей / ней	нам	вам	их / них	себе́	всему́	всей	э́тому	моему́	на́шему	че́му	кому́
В	меня́	тебя́	его́/него́	её́ / неё́	нас	вас	их / них	себя́	весь всего́	всю	э́тот э́того	мой моего́	наш на́шего	что	кого́
Т	мно́й	тобо́й	им / ним	ей / ней	на́ми	ва́ми	и́ми/ни́ми	собо́й	всем	всей	э́тим	мои́м	на́шим	че́м	ке́м
П	мне	тебе́	не́м	ней	нас	вас	них	себе́	все́м	всей	э́том	моё́м	на́шем	че́м	ко́м

— stejně jako v češtině se н- objevuje na začátku zájmen po spojení s předložkou (vidím ji × pro ni — **ви́жу её́ × для неё́**)

— Většina zájmen, kromě osobních, se skloňuje podle vzorů přídavných jmen (**этот ~ плохой, наш ~ хороший, который ~ добрый**).

— Přivlastňovací zájmena **его, ее, их** (jeho, její, jejich) jsou nesklonná.

SKLOŇOVÁNÍ ČÍSLOVEK

Základní číslovky se v ruštině skloňují několikerým způsobem:

1 — Один / одна / одно — jako **добрый, один** — jako **лётние**

И	два [Ⓜ] [Ⓢ] !	две [Ⓩ]	оба	обе	три	четыре
Р	двух		обоих	обеих	трёх	четырёх
Д	двум		обоим	обеим	трём	четырёх
В	два — двух	две	оба—обоих	обе	три — трёх	четыре — ...
Т	двумя		обоими	обеими	тремя	четырьмя
П	двух		обоих	обеих	трёх	четырёх

Pozor! číslovky **две** a **обе** se v ruštině vztahují pouze k ženskému rodu (srov.: dvě okna × **два окна**).

5 ~ 20 + 30 + 50 + 60 + 70 + 80 — jako **кость**

1,5 + 40 + 90 + 100 + 150 — v prvním a čtvrtém pádě základní forma, ve všech ostatních stejná koncovka -a: **полтора́/полторы́** > **полу́тора**, **со́рок** > **сорока́**, **девяно́сто** > **девяно́ста**, **сто** > **ста**, **полтора́ста** > **полутора́ста**

0 + 1 000 + 1 000 000... — skloňují se jako podstatná jména

Skloňování slov **двести, триста, пятьсот** atp. je složené a velmi složité (**двумста́м, двухсо́т, пятьюста́ми**). Stejně tak se zvláště skloňuje každá část všech složených číslovek (srovnej: padesát > padesáti × **пятьдеся́т** > **пятьюдеся́тью**)

Řadové číslovky se stejně jako v češtině skloňují podle vzorů přídavných jmen:

первый, второй, четвёртый, пятый... — jako **добрый (молодой)**.

третий (третьего, третьему) — jako **волчий**.

Na rozdíl od češtiny ruština přidává řadovou číslovku až k poslednímu členu velkých čísel (srovnej: dvacátý první, pětistý osmdesátý čtvrtý × **двадцать первый, пятьсот восемьдесят четвёртый**)

Zlomky vyjadřuje ruština podstatnými jmény **половина (пол-), треть, четверть**, nebo za pomoci řadových číslovek: **одна пятая, девять десятых, четыре пятнадцатых...**

Oproti češtině ruština také častěji využívá úhrnné číslovky **двое, трое, четверо, пятеро, шестеро**, atp. Ty se skloňují jako přídavná jména (**двоих, двоим, шестерых, шестерым...**)

Neurčité číslovky se skloňují jako podstatná (**ку́ча, ку́чи, ку́че...**) a přídavná jména (**мно́го, мно́гих, мно́гим,...**), pokud si nejste jistí, poraďte se s Wikislovníkem.

ПРАВОПИС ЧÍSLOVEK:

5 ~ 20 + 30 **в** на **конци**

50 ~ 80 + 500 ~ 900 **в** **uprostřed**

семь, десять, одиннадцать, пятнадцать, двадцать

шестьдесят, восемьдесят, пятьсот, девятьсот

Základy časování

Stejně jako i v češtině vyjadřují ruská slovesa kategorie osoby, čísla, času, způsobu a vidu. Celý slovesný systém je v obou jazycích značně podobný, ačkoliv použití jednotlivých forem v praxi se může lišit (ruština má posunuté hranice v používání obou vidů, v daleko větší míře používá infinitivy, přechodníky, přídavná jména slovesná atd).

Ruská slovesa se dělí na dvě základní skupiny: I. a II. časování, přičemž v obou může docházet k souhláskovému střídání (to známe i z češtiny: psát × píšu), ovšem v každém časování k nim dochází v jiných formách. Kromě základních dvou časování pak existuje také řada nepravidelných sloves (ať už jsou zcela nepravidelná, nebo si vypůjčují formy z obou časování, nebo vytvářejí malé skupiny sloves s podobnými výjimkovými jevy).

INFINITIV může mít v ruštině tři možné sufixy:

-ТЬ (nejčastější)

-ТЬИ (pokud je pod přízvukem — **месті́, весті́, несті́,...** mést, vést, nést...)

-ЧЬ (odpovídá skupině péci, téci, pomoci... **печь, течь, помочь...**)

ČASOVÁNÍ V PŘÍTOMNÉM ČASE

	První časování			Z obojího	Druhé časování		Nepravidelné časování	
	základní	střídání	-о/евать		základní	střídání		
inf	делать	писа́ть	танцева́ть	хотеть	говори́ть	пла́тить	да́ть	есть
я	делаю	пи́шу	танцу́ю	хочу́	говори́ю	плачу́	дам	ем
ты	делае́шь	пи́шешь	танцу́ешь	хоче́шь	говори́шь	пла́тишь	дашь	е́шь
он	делае́т	пи́шет	танцу́ет	хоче́т	говори́т	пла́тит	даст	ест
мы	делае́м	пи́шем	танцу́ем	хоти́м	говори́м	пла́тим	дади́м	еди́м
вы	делае́те	пи́шете	танцу́ете	хоти́те	говори́те	пла́тите	дадите́	еди́те
они	делаю́т	пи́шут	танцу́ют	хотя́т	говоря́т	пла́тят	даду́т	едя́т

— První časování obsahuje ve většině osob vstavné -E-, druhé časování -И-

— V prvním časování dochází ke střídání souhlásek **ve všech osobách**, v druhém časování pak pouze **v první osobě jednotného čísla**. Střídnice mohou být podobné českým (с>ш, з>ж, к>ч, х>ш), ale mohou být i typicky ruské (б>бл, п>пл, м>мл, в>вл, ф>фл, ст>щ, ск>щ, т>щ).

— Přízvuk se v jednotlivých formách může držet na kořeni, na koncovce, nebo se může i pohybovat. Pokud se objeví v prvním časování na koncovce, -E- se mění v **-Ё-** (**даю́, даёшь, даём**).

MINULÝ ČAS A PODMIŇOVACÍ ZPŮSOB

Tvoří se jako v češtině pomocí přičestí minulého. To získáme utržením koncovky infinitivu, a jejím nahrazením za **-Л / -ЛА / -ЛО / -ЛИ** (v ruštině pro všechny rody pouze měkké И). Na rozdíl od češtiny však ruština nikdy **nepoužívá pomocné sloveso být!** Namísto něj se ve většině případů k určení osoby používá osobní zájmeno (většinou je lepší pro jistotu ho použít). Srovnej:

я писáл	мы пели	×	já <u>jsem</u> psal	my <u>jme</u> zpívali
ты делáл	вы знали	×	ty <u>jsi</u> dělal	vy <u>jste</u> znali
онá видела	они́ плы́ли	×	ona viděla	oni pluli

Zcela odlišné tvoření přičestí má sloveso **идти** > **шёл, шла, шло, шли** (a jeho odvozeniny) a některá další slovesa pak tvoří přičestí nepravidelně. Většinou jde o vypuštění jedné ze souhlásek, které se nahromadí na konci slova, a často tato změna zasahuje jen mužský rod. Vypouštět se může buď samotný sufix **-Л**, nebo poslední souhláska kmene. Často je také třeba brát v potaz střídání souhlásek v kořeni (**берець – берегу** > **берегла**):

Нести	— нёс, несла, несло	Спасти	— спас, спасла, спасло
Беречь	— берёг, берегла, берегло	Мёрзнуть	— мёрз, мерзла, мерзло
Упасть	— упал, упала, упало	Плести	— плёл, плела, плело

Poslední dva případy odpovídají změně -DL/TL- na -L- (**мыло** ~ mýdlo),

Pokud do věty dále přidáme částici **бы** (občas jen **б**), převedeme sloveso do podmiňovacího způsobu. Ten má ruština na rozdíl od češtiny jen jeden a částice **бы** je v něm neměnná:

я крал > я бы крал   **ты несла > ты бы несла**   **они жили > они бы жили**

BUDOUCÍ ČAS SLOVES

Zde je tvoření češtině ještě podobnější. Slovesa dokonavého vidu vyjadřují budoucnost sama o sobě (svým přítomným časováním). Stejně jako v češtině tato slovesa nemají přítomný čas:

напишу ~ napíšu, **выполнишь** ~ vyplníš, **унесёт** ~ unese, **промоем** ~ promyjeme

Slovesa nedokonavého vidu tvoří budoucí čas složením vyčasovaných forem pomocného slovesa **быть** a infinitivu významového slovesa

буду писать ~ budu psát	будешь выполнять ~ budeš vyplňovat
будет носить ~ bude nosit	будем промывать ~ bude promývat

Slovesa pohybu, stejně jako v češtině, tvoří budoucí čas pomocí předpony **по-**:

пойду ~ půjdu, **поеду** ~ pojedu, **понесу** ~ ponesu, **поведу** ~ povedu, **полечу** ~ poletím

SLOVESO БЫТ V ПРÍTOMNÉM ČASE

V ruštině sloveso **быть** nemá tvary přítomného času, respektive má jeden, ustrnulý tvar **есть**. Tento tvar se používá v poměrně omezeném rozsahu (rozhodně méně, než jsem, jsi, je v češtině):

— K vyjádření polohy, přítomnosti někde

родители дома есть? ~ jsou rodiče doma?   **тут кто-то есть** ~ tady někdo je

— K vyjádření existence

есть несколько видов ~ je několik druhů   **есть и такие страны** ~ jsou i takové země

— Při zdůraznění slovesa být (ve všech osobách!)

кто мы есть? ~ Kdo vlastně jsme?   **остаься, как ты есть** ~ zůstaň, jaký jsi

— K vyjádření vlastnictví

у меня есть собака ~ mám psa   **у вас черепахи есть?** ~ máte želvy?

Poslední případ (vlastnictví) pak slovo **есть** také často vynechává s ohledem na kontext:

— Pokud se hovoří o samotném vlastnictví či o existenci předmětu vůbec, pak většinou zůstává:

у меня есть кот ~ mám kocoura (ale: **У него пёс, а у меня кот.** ~ On má psa, já kočku.)

а у вас дети есть? / у вас есть дети? ~ máte (vůbec nějaké) děti?

у кого есть ручка? ~ kdo má pero/má někdo pero? (ale: **у кого ручка?** ~ kdo má to pero?)

— Pokud se hovoří o různých kvalitách, počtu a dalších specifikacích předmětu, pak vypadává:

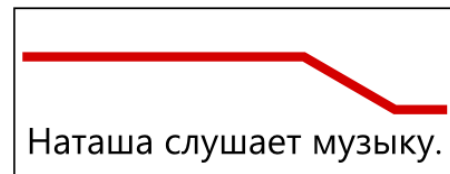
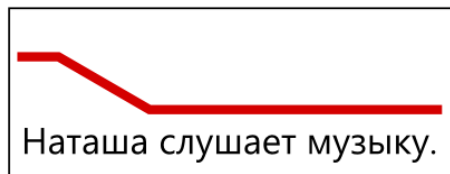
у меня чёрная кошка ~ mám černou kočku, **у них трое детей** ~ mají tři děti

Intonační konstrukce ruštiny

Na rozdíl od ploché poněkud melodie češtiny, která se sotva obtěžuje zvednout hlas při zadávání otázek, je ruština v oblasti intonace daleko bohatší. Rozeznává sedm základních intonačních konstrukcí, které se pak dále mohou štěpit a mohou být realizovány různě v rozličných situacích a u jednotlivých mluvčích — jejich základní charakteristika ale stále platí:

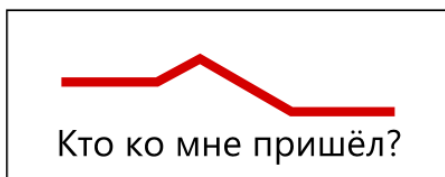
ИК-1: Zakončená věta oznamovací.

Tato konstrukce je bezpochyby nejčastější. Intonace je klesavá — může klesat na různých místech věty, čímž se dané slovo zdůrazní.

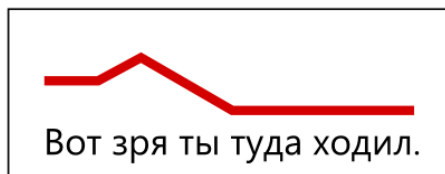

ИК-2: Věta tázací s tázacími zájmeny a slovy, věta s expresivním zabarvením

Intonace se mírně zvedne na tom slově, které je cílem otázky a tedy i intonačním centrem, a následně klesne pod původní úroveň.

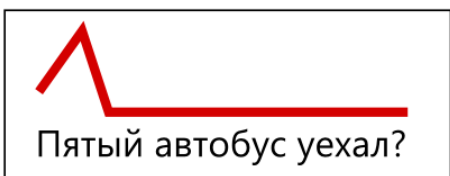

Pokud se nejedná o otázku, většinou je intonačním centrem expresivně zabarvené slovo (oslovení, varování, výčitka).

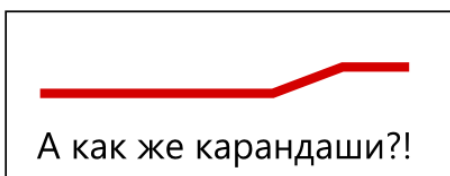
ИК-3: Věta tázací bez tázacích zájmen a slov.

Intonace ostře stoupá na přízvuchné slabice slova, které je předmětem otázky, a následně prudce padá dolů pod původní úroveň.

ИК-4: V otázkách typu „А со...?“, v seznamech, při srovnávání

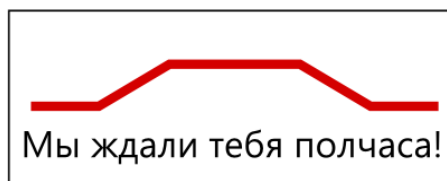
Intonace stoupá u konce věty, u každé položky seznamu, nebo u prvního člena srovnávání.

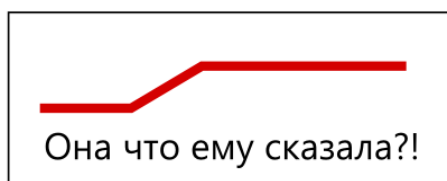
ИК-5: Вѣта zvolací typu „To je ale den!“, вѣта s expresivním zabarvením.

Intonace nejdříve vstoupne, pak se nějakou dobu drží vysoko a nakonec padá zpět.

ИК-6: Незаконченá вѣта oznamovací, nechápavá вѣта tázací, hodnotící вѣта.

Intonace stoupá a udržuje se vysoko po celý zbytek вѣты. Nejčastěji se používá ve vedlejších větách, stejně jako v češtině — pokud po nich nic nenásleduje, vzniká v posluchači pocit nedořečení.

ИК-7: Ironické вѣты, často s tázacími zájmeny

Intonace stoupne, ještě v rámci jediné a té же slabiky opět klesne a pak se ustálí. Velmi emotivní vyjádření (většinou s negativním nábojem).

